

מרכז המידע למדעי החברה ולחינוך מכון הנרייטה סאלד

תרבות בראי החברה והחינוך

עושים אמנות

**"צבע הוא המקלדת,
העיניים הן ההרמוניות,
הנפש היא הפסנתר מרובה
המיתרים. האמן הוא היד
שמנגנת, נוגעת בקליד זה
או אחר, כדי להביא לרטט
בנשמה."**

וילי קנדינסקי

שלום לכולם,

משבר הקורונה פגע קשות גם בעולם
התרבות ונתן "מכה נוראית לתעשייה",
זאת מבלי לדעת מתי יחזרו לפעול
ובאיזה מתווה.

בחרנו לייחד את הגיליון הנוכחי
לפרסומים העוסקים בעולם האמנות:
אמנות בחינוך, ביקורת באומנות,
פמיניזם ואמנות ובטיפול באמצעות
אמנות.

בברכת שנה אזרחית פורה ויצירתית!
סיגלית עדני

מה בגיליון?

- + חידושים בתזאורוס ובמרכז המידע
- + זרקור על פרסומים וכלי מחקר מיוחדים
- + שירות לקהל המשתמשים

מערכת

צוות מרכז מידע למדעי חברה ולחינוך, מכון
הנרייטה סאלד למדעי ההתנהגות

עכשיו אמנות

על פי אלברט איינשטיין "אחד המניעים התקיפים ביותר הדוחפים את האדם אל
האמנות ואל המדע, היא השאיפה להימלט מחיי היום-יום, על גסותם המכאיבה
ושממון ריקנותם, להימלט מכבלי התאוות האישיות החולפות ומשתנות תמיד".

בצלו של המשבר העולמי בעקבות הקורונה נפגע קשה גם עולם התרבות. בתי
קולנוע, תיאטראות ואולמות קונצרטים נסגרו, ירידי אמנות, פסטיבלים, טקסים
ומופעים בוטלו. אומנים זקוקים לפרנסתם ומתגעגעים ללב עשייתם, והקהל רעב
לתרבות, המזון של הנפש.

מחקרים מוכיחים, שתרבות אינה מותרות והיא אף חשובה לבריאות הציבור. כך
למשל נמצא קשר חיובי בין צריכת תרבות לבין שביעות רצון מהחיים בקרב
קשישים, וכי לעיסוק בפנאי ולצריכת תרבות יש תרומה משמעותית למצב
הבריאותי (הפיזי והנפשי) ולאיכות החיים (נמרוד ודהן 2016)*.

בגיליון שלפניכם בחרנו להתייחס אל תחום האומנות מנקודת מבטם של חוקרים
ישראלים. הכוונה היא לאמנות בהקשר הרחב: אמנות בחינוך, מקומה של
הביקורת באומנות, המפגש בין אמנות ופמיניזם וטיפול באמצעות אמנות
* נמרוד, ג. ודהן, ד. (2016) דפוסי הפנאי של הגמלאים בישראל ותרומתם לשביעות
רצון מהחיים. גרונטולוגיה וגריאטריה. מג (3), 63-82.

השירותים שלנו: **מאגרי מידע** | **סדנאות** | **ספרייה** | **Szold Out**

שומרים על קשר: קולומביה 9, ירושלים | 02-6494463 | 054-5597926 | **אימייל** | **אתר** | **פייסבוק** | **אינסטגרם** | **משוּב**

תזאורוס

לפניכם דוגמאות לפרסומים
בטקסט מלא בנושא
אמנות

הפייסבוק שלנו:
נשמח שתעשו לנו לייק
ותעקבו אחרינו

מונח: אמנויות

+ בול בלי שיניים: בולי דואר כאשנב תרבותי - התת-ייצוג של השפה ושל היצירה העברית והישראלית על בולי המדינה

מחברים

לימור, יחיאל; תמיר, אילן

מקור

לימור, י. ותמיר, א. (2019) בול בלי שיניים: בולי דואר כאשנב תרבותי - התת-ייצוג של השפה ושל היצירה העברית והישראלית על בולי המדינה. קשר, 53, 125-130.

מונח: ביקורת

+ ייצוג עצמי של אנשים עם מוגבלויות: מגבול הקהל, אתגור הנורמות האסתטיות והדהוד אירוני

מחברת

כהן, איילת

מקור

כהן, א. (2018) ייצוג עצמי של אנשים עם מוגבלויות: מגבול הקהל, אתגור הנורמות האסתטיות והדהוד אירוני. מסגרות מדיה - כתב עת ישראלי לתקשורת, 17, 50-68.

מונח: פמיניזם

+ אקטיביזם פמיניסטי באמנות: דרכי פעולה חתרניות במרחב האמנותי-חברתי-פוליטי בישראל

מחברים

אלפנט, ליאור; דקל, טל

מקור

אלפנט, ל. ודקל, ט. (2018) אקטיביזם פמיניסטי באמנות: דרכי פעולה חתרניות במרחב האמנותי-חברתי-פוליטי בישראל. מגדר - כתב עת למגדר ופמיניזם, 5, 1-26.

מונח: טיפול באמצעות אמנות

+ Computational Paradigm to Elucidate the Effects of Arts-Based Approaches: Art and Music Studies and Implications for Research and Therapy

מחברים

Sandak, Billie; Huss, Ephrat; Sarid, Orly; Hare, David

מקור

Sandak, B, Huss, E, Sarid, O & Hare, D (2020) Computational Paradigm to Elucidate the Effects of Arts-Based Approaches: Art and Music Studies and Implications for Research and Therapy. *Frontiers in Psychology*. 11, Art. 1200.

השירותים שלנו: [מאגרי מידע](#) | [סדנאות](#) | [ספרייה](#) | [Szold Out](#)

שומרים על קשר: קולומביה 9, ירושלים | 02-6494463 | 054-5597926 | [אימייל](#) | [אתר](#) | [פייסבוק](#) | [אינסטגרם](#) | [משוב](#)

זרקור על פרסומים

נושא: "אמנויות בחינוך" במאגר הפרסומים של מכון סאלד

רקע

תאוריות בחינוך לאמנויות מדגישות את הערך של לימוד אמנויות בתהליך גיבוש זהותו של האדם. על-פי גישות אלה, לימודי אמנויות חשובים לכלל התלמידים, ולא רק למוכשרים מטבעם, שכן לאמנות יש תפקיד בהתפתחות האישית, ובכוחה לקדם את היכולת הקוגניטיבית, החשיבה העצמאית והביקורתית, הדמיון והיצירתיות, ואת הרגישות והמודעות של התלמידים לעולמם החיצוני והפנימי (Perlshtein, 2016).

במאגר המידע של מכון סאלד ניתן למצוא פרסומים המתייחסים לאמנות ככלי לביטוי פוליטי-מחאתי, כלי לשינוי עמדות, כלי טיפולי, וכן מחקרים העוסקים בחינוך לאמנות, ובסוציולוגיה של האמנות.

עיקרי הדברים

לימודי אמנות במערכת החינוך בישראל אינם תופסים מקום מרכזי בתכניות הלימודים הממלכתיות. עם זאת, בבתי ספר מיוחדים וניסויים היחס אל מקצועות האמנות תופס לרוב חלק משמעותי יותר בתכנית הלימודים. חשיבות החינוך לאמנויות להתפתחותו האישית של התלמיד והעצמתו מחייבת חשיבה מחדש לגבי מקומן ושיעורן של האמנויות בחינוך הממלכתי.

ישנן גישות שונות להוראת האמנויות. גישה אחת מעמידה במרכז את ערכי ההבעה העצמית המקורית, ההתנסות ביצירה וההתמדה; גישה אחרת מתמקדת בטיפוח יכולת ההתבוננות והניתוח של היצירה האמנותית ובתוך כך גם את החשיבה הביקורתית.

הגישה הפוסט-מודרנית מתייחסת לאומנות כמעצבת תודעה ומעבירה ידע, שפה, קודים וערכים. לפי גישה זו, על החינוך לאמנות להתמקד במסרים החברתיים והפוליטיים שהאדם יכול לבטא באמצעות האמנות.

מרבית תכניות הלימודים להוראת אמנות כיום משלבות בין הגישות השונות בהתאם למטרות, לרעיונות ולערכים הבית-ספריים.

ממצאים מובילים מהמחקרים

- + לימודי אמנות במערכת החינוך הממלכתית בישראל אינם חלק מלימודי הליבה.
- + לימודי אמנות יכולים לסייע בקידום מיומנויות וכישורי חיים חיוניים במאה ה-21, כגון יצירתיות ומקוריות, חשיבה ביקורתית ועצמאית, התמדה ועבודת צוות. כמו כן יש בכוחה של האמנות לתרום למתן משמעות לחיים הבוגרים בכל שלב בהיבטים אישיים וחברתיים.
- + מוזיאונים עשויים להיות כלים רלוונטיים וחשובים לשינוי חברתי.
- + משימות בשיעור מחול מעודדות את התלמידים לפתח דיאלוג עם עצמם ועם סביבתם, ולהבין שישנן דרכים רבות ושונות לארגון אמצעי הביטוי שלהם.
- + להתנסויות חיוביות של ילדים בחינוך מוזיקלי נמצאה השפעה על ההתפתחות הקוגניטיבית והחברתית שלהם.

מקורות

פורטוביץ, ע, ליכטנשטיין, א, יוגורוב, ל וברנד, א (2020) [מנגנוני יסוד המקשרים בין למידת מוזיקה ובין שיפור ביכולות קוגניטיביות וחברתיות](#). מנעד - מחקרי ישראל במוסיקולוגיה. 1-23.

ניאגו, י (2020) [תוכניות לימודים לגן הילדים בישראל המתייחסות לאומנויות](#). ביטאון מכון מופ"ת. 65, 1-23.

גיל, ט וקרניאלי, מ (2016) ["כמו פרפר שיוצא מהגולם": סטודנטים לאמנות מלמדים בבית המעצר](#). דפים. 63, 166-189.

Fruhauf, M, Doron, I & Palgi, Y (2020) [Ageism: Can a Museum Exhibit Make a Difference?](#) *International Psychogeriatrics*, 32(6), 777-780.

Perlshtein, T (2016) [Contribution of Dance Studies from the Point of View of Religious Dance Teachers in Formal Education](#). *Universal Journal of Educational Research*, 4(9), 2100-2109.

זרקור על כלי מחקר

נושא: "אמנות בחינוך" במאגר כלי המחקר של מכון סאלד

רקע

במאגר כלי המחקר תוכלו למצוא כלים העוסקים בתפיסות של מורים ומנהלים לגבי הוראת האומנות, בעמדות כלפי שילוב אומנויות ככלי טיפולי בבתי ספר, ובתכנון תכנית הלימודים בתחום האומנות.

השאלות בכלים אלה מתייחסות למטרות ולאתגרים בהוראת האמנות, לשילוב טכנולוגיה בהוראה, לפרויקטים ייחודיים בתחום האמנות ותרומתם להיבטים חינוכיים שונים, כמו למשל, לתחושת שייכות ומעורבות של התלמידים, ולשיפור האקלים הבית ספרי.

האוכלוסייה הנבדקת בכלים אלה היא לרוב המורים והצוות חינוכי.

לקט כלים

- + [ריאיון למנהל בתי ספר בנושא טיפול באומנות](#)
- + [שאלון תפיסות לגבי חינוך לאומנות](#)
- + [שאלון שילוב טכנולוגיה בהוראת תולדות האומנות](#)
- + [שאלון בנושא פרויקט אומנות בבית ספר](#)
- + [שאלון למורים לאומנות](#)

השאלונים יכולים לשמש חוקרים שעוסקים בנושאים

- + חשיבות הוראת האמנות בגילאים שונים ועבור אוכלוסיות שונות.
- + שילוב אמנויות ככלי טיפולי בבית הספר.
- + תפקידן של טכנולוגיות למידה בהוראת האמנות ותולדות האמנות.
- + הנעת פרויקטים שיתופיים אמנותיים לקידום מטרות חינוכיות שונות.
- + קידום הוראה בין-תחומית בבית הספר.
- + קידום העיסוק באמנויות ככלי לטיפול מיומנויות המאה ה-21, וביניהן, חשיבה יצירתית, חשיבה ביקורתית, פתרון בעיות, יכולת למידה עצמית, מיומנויות חקר וכדומה.

גישות לפיתוח לומד אוטונומי באמנות פלסטית

לגבי חינוך תפיסות
שאלון תפיסות

מחברת: בכר, פנינה
מנחה: גלובמן, רבקה

מסגרת עבודת הדוקטורט פותח [שאלון תפיסות לגבי חינוך לאומנות](#).

מטרת השאלון היא לבחון תפיסות של מורים לאמנות לגבי מטרות ואתגרים בהוראת האמנות בבית הספר, דרכי הוראה ותכנון הלימודים בהלימה עם מטרות החינוך. במחקר השתתפו מורים לאמנות בבתי ספר. השאלון הועבר במסגרת השתלמות מורים.

השאלון כולל 40 פריטים סגורים, לדוגמה:
+ "באיזו מידה חשוב לדעתך פיתוח תהליכי חיפוש ותהייה כחלק מיכולת הביטוי האמנותית האישית?"
+ "באיזו מידה חשוב לדעתך להציב בעיה או מגבלה בפני התלמיד כגורם מדרבן לפיתוח פתרון אישי מקורי?"
+ "באיזו מידה חשוב לדעתך לפתח הרגלים ודרכי התבוננות ביצירות אמנות?"
+ "באיזו מידה חשוב לדעתך לעסוק בהבנת הקשרים בין יצירה להבנת הרקע התרבותי חברתי שלה?"
+ "באיזו מידה חשוב לדעתך פיתוח מיומנויות חקר באומנות?"

מקור:

בכר, פ' (2002). גישות לפיתוח לומד אוטונומי באמנות פלסטית (עבודת ד"ר). רמת-גן: אוניברסיטת בר-אילן, נספח 17.

מאגר כלי מחקר

השירותים שלנו: [מאגרי מידע](#) | [דנאות](#) | [פפרייה](#) | [Szold Out](#)

שומרים על קשר: קולומביה 9, ירושלים | 02-6494463 | 054-5597926 | [אימייל](#) | [אתר](#) | [פייסבוק](#) | [אינסטגרם](#) | [משוב](#)

מכון הנרייטת סאלד
 The National Institute for Research in the Behavioral Sciences

מכון הנרייטת סאלד
 המכון הנרייטת סאלד לחקר במוצי התנהגות

פרסומים במדעי החברה והחינוך

חיפוש חומשי:

חיפוש בכל השדות

חיפוש לפי נושאים (תאורים):

וגם

וגם

סוג פרסום:

בחור הכל

שפה:

עברית

אנגלית

ערבית

עד שנת:

בחור הכל

פרסום מס':

פרסום מס':

העתקת חיפוש קודם:

נמצא לעזון במכון סאלד

חיפוש קודמים

קנה

שש

שומרים על קשר: קולומביה 9, ירושלים | 02-6494463 | 054-5597926 | אימייל | אתר | פייסבוק | אינסטגרם | משוב